

ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการน้ำ

องค์การบริหารส่วนตำบลศรีสำราญ จังหวัดชัยภูมิ

ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลศรีสำราญ มีอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำนาและทำไร่ แต่สภาพพื้นที่ในภาพรวมยังมีความแห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรเกือบตลอดทั้งปี ที่ผ่านมา องค์การบริหารส่วนตำบลศรีสำราญ ช่วยแก้ไขปัญหานี้โดยใช้เครื่องสูบน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติขึ้นมาใช้ประโยชน์ ส่งผลให้ อบต.ต้องใช้งบประมาณในการซื้อน้ำมันและค่าบำรุงรักษาเครื่องสูบน้ำสูงถึงปีละเกือบ 1 ล้านบาท ต่อมา อบต. ให้ชาวบ้านที่ต้องการใช้น้ำต้องเป็นผู้จ่ายค่าน้ำมันเอง ทำให้ชาวบ้านไม่พอใจ ไม่ยอมจ่ายค่าน้ำมัน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่าง อบต. กับชาวบ้านขึ้น

อบต. จึงคิดค้นหาวิธีในการลำเลียงน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่ เช่น ลำห้วยสามหมอก ลำน้ำชี และบึงหนองนกโจง เข้ามาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรในพื้นที่ต่างๆ แต่ละหมู่บ้าน เพื่อแก้ไขปัญหความแห้งแล้งในหมู่บ้าน

ข้อมูลพื้นฐานปีปัจจุบัน
: ปี พ.ศ. 2546

อำเภอ: คอนสวรรค์

จังหวัด: ชัยภูมิ

ประชากร: 5,441 คน

พื้นที่: 48.539 ตร.กม.

ประเภทท้องถิ่น :
องค์การบริหารส่วนตำบล

การเลือกตั้ง : ทางอ้อม

วิถีใหม่

ในปี 2543 อบต.ศรีสำราญจัดทำโครงการ “ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการน้ำ” โดยได้จัดทำระบบชลประทานขึ้นในตำบล โดยการวัดระดับความสูงต่ำของพื้นที่ ขุดคลองส่งน้ำผิวดิน วางท่อส่งน้ำใต้ดิน และทำแอ่งพักน้ำขนาดใหญ่ เพื่อกระจายน้ำเข้าไปให้ครอบคลุมในพื้นที่การเกษตรของราษฎร

ผลงานที่ได้ดำเนินการ

- สร้างระบบชลประทานในตำบลโดยอาศัยความสูงต่ำของพื้นที่เป็นแรงดันน้ำตามธรรมชาติ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้
 - ปี 2544 ขุดลอกคลองส่งน้ำ จำนวน 7 หมู่บ้าน และทำคันบังคับน้ำในแก่งนกโจง จำนวน 3 หมู่บ้าน
 - ปี 2545 พัฒนาคลองส่งน้ำ โดยขุดคลองส่งน้ำ ปรับปรุงคลองส่งน้ำ และวางท่อส่งน้ำ จำนวน 5 แห่ง และพัฒนาแหล่งน้ำ โดยขุดคลองบึงหนองนกโจง 1 แห่ง
 - ปี 2546 พัฒนาคลองส่งน้ำ โดยขุดคลองส่งน้ำ ปรับปรุงคลองส่งน้ำ และวางท่อส่งน้ำ 6 แห่ง และขุดลอกบึงแก่งนกโจง แหล่งน้ำธรรมชาติ จำนวน 2 แห่ง
- จัดตั้งคณะกรรมการจัดการแหล่งน้ำในพื้นที่ ทำหน้าที่ดูแลรักษาระบบน้ำในพื้นที่ของตนเองในแต่ละหมู่บ้าน
- ลดความขัดแย้งในเรื่องค่าใช้จ่ายในการสูบน้ำ และสร้างการมีส่วนร่วมระหว่าง อบต. กับชาวบ้าน โดยที่ชาวบ้านได้ช่วยบริจาคที่ดินเพื่อให้สามารถวางท่อ ขุดคลองดิน เพื่อดึงน้ำเข้าและจ่ายน้ำออกผ่านพื้นที่ของตนเอง

การระดมทรัพยากร

ค่าใช้จ่าย/การลงทุน

- งบประมาณของ อบต. ในปี 2544 จำนวน 622,812 บาท เพื่อจัดทำโครงการดังต่อไปนี้คือ
 - โครงการขุดลอกคลองส่งน้ำ 7 หมู่บ้าน จำนวน 522,812 บาท
 - โครงการทำคันบังคับน้ำในบึงหนองนกโง 3 หมู่บ้าน จำนวน 100,000 บาท
- งบประมาณของ อบต. ในปี 2545 จำนวน 820,000 บาท เพื่อจัดทำโครงการดังต่อไปนี้คือ
 - โครงการพัฒนาคลองส่งน้ำ 5 แห่ง จำนวน 770,000 บาท
 - โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ 1 แห่ง จำนวน 50,000 บาท
- งบประมาณของ อบต. ในปี 2546 จำนวน 820,000 บาท เพื่อจัดทำโครงการดังต่อไปนี้คือ
 - โครงการพัฒนาคลองส่งน้ำ 6 แห่ง จำนวน 670,000 บาท
 - โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ 2 แห่ง จำนวน 150,000 บาท
- งบประมาณของ อบจ.ชัยภูมิ ในปี 2546 จำนวน 200,000 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสมทบในโครงการพัฒนาคลองส่งน้ำ
- ชาวบ้านบริจาคที่ดินที่อยู่ในแนวเขตคลอง

อุปกรณ์/เครื่องมือ

- ท่อคอนกรีต ขนาด 100 x 100 นิ้ว จำนวน 1,200 ท่อน
- ท่อคอนกรีต ขนาด 80 x 100 นิ้ว จำนวน 100 ท่อน
- ท่อคอนกรีต ขนาด 60 x 100 นิ้ว จำนวน 1,500 ท่อน
- รถแบคโฮสำหรับขุดดิน 1 คัน

บุคลากร

- อาสาสมัครมาช่วยในการขุดลอกหนองบึง และคลองส่งน้ำ โดยครอบครัวที่คลองจะผ่านบ้านจะส่งผู้แทนเข้าร่วมลงงาน จำนวน 100-300 คน ทำงานประมาณ 2-14 วัน/ การขุดคลอง 1 ครั้ง

ขั้นตอนในการดำเนินการ

วัน เดือน ปี	กิจกรรมที่ทำ	ผู้รับผิดชอบ
2543	- เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่าง อบต. กับประชาชนในพื้นที่เรื่องการจ่ายค่าสูบน้ำ	นายก อบต./ สภา อบต.
มิถุนายน 2544	- นายก อบต.คนปัจจุบันเข้ามาดำรงตำแหน่งและแนวคิดที่จะแก้ปัญหาความแห้งแล้งของตำบลโดยการหาวิธีการที่จะดึงน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเข้ามาใช้ประโยชน์กับพื้นที่การเกษตรของชาวบ้าน - ประชุมสภาอบต.เพื่อขอความคิดเห็น และได้รับความเห็นชอบและสนับสนุน - จัดทำร่างโครงการเสนอต่อสภา อบต. และสมาชิกสภาอบต.มีมติให้ความเห็นชอบในการจัดทำโครงการ	นายก อบต./ สภา อบต.
มิถุนายน 2544	- นายก อบต.ออกพบและพูดคุยกับชาวบ้านอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อนำเสนอโครงการ และชักชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วมโครงการ โดยที่ชาวบ้านที่ต้องการเข้าร่วมโครงการจะต้องสละที่ดินบางส่วน	นายก อบต./ สภา อบต.

วัน เดือน ปี	กิจกรรมที่ทำ	ผู้รับผิดชอบ
	ที่คลองส่งน้ำผ่าน - สมาชิกสภา อบต. นำร่างโครงการเสนอต่อเวที ประชาคมหมู่บ้าน	
มิถุนายน 2544	- นายก อบต. คิดหาวิธีที่จะให้ชาวบ้านอนุญาตให้ ใช้ที่ดินโดยไม่รู้สึกละเลยสิทธิครอบครอง และ ความยุ่งยากที่จะต้องทำเรื่องแบ่งแยกโฉนดที่ดิน - ชาวบ้านที่ต้องการเข้าร่วมโครงการสละที่ดินให้ กับ อบต.	นายก อบต./ อบต./ ชาวบ้าน
กรกฎาคม 2544	- ประสานงาน ชี้แจงข่าวสาร และขอความร่วมมือ จากชาวบ้านเพื่อสมทบงบประมาณ อาหาร เครื่อง ดื่ม	อบต. / ชาวบ้านในตำบล
กรกฎาคม 2544	- ดำเนินการขุดลอกคลองส่งน้ำ 7 หมู่บ้าน - ดำเนินการทำคันบังคับน้ำในแก่งนกโจ่ง 3 หมู่ บ้าน	อบต./ ชาวบ้านในตำบล
ตลอดปี 2545	- ดำเนินการโครงการพัฒนาคลองส่งน้ำ 5 แห่ง - ดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ 1 แห่ง	อบต./ ชาวบ้านในตำบล
ตลอดปี 2546	- ดำเนินการโครงการพัฒนาคลองส่งน้ำ 6 แห่ง - ดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ 2 แห่ง	อบต./ ชาวบ้านในตำบล

หน่วยงานที่เข้าร่วมดำเนินการ

-- หน่วยงาน/องค์กร --

-- บทบาทความร่วมมือ --

องค์การบริหารส่วนจังหวัด สนับสนุนงบประมาณในปี 2546 จำนวน 200,000 บาท เพื่อใช้ในโครง
ชัยภูมิ การขุดคลองส่งน้ำ

ประชาชนในหมู่บ้าน สนับสนุนโครงการโดยการสละที่ดินให้กับ อบต., สนับสนุนแรงงานใน
การขุดลอกคลองดิน และสมทบงบประมาณ อาหาร เครื่องดื่มให้กับ
คณะผู้ก่อสร้าง หรือผู้มีส่วนร่วมในการลงแรง

ประเมินผลความสำเร็จ

ก่อนการดำเนินการ

1. ตำบลศรีสำราญ มีปัญหาความแห้งแล้งเกือบตลอดทั้งปีขณะที่มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติพอเพียง
เพื่อแก้ไขปัญหา อบต. ต้องใช้เครื่องสูบน้ำเข้าสู่พื้นที่การเกษตรของชาวบ้าน ทำให้ อบต. ต้อง
เสียงบประมาณเพื่อเป็นค่าน้ำมันและค่าบำรุงรักษาเครื่องสูบน้ำปีละเกือบ 1 ล้านบาท
2. เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับ อบต. เมื่อ อบต. เสนอให้ชาวบ้านจ่ายค่าน้ำมันที่ใช้สูบน้ำที่
ใช้สูบน้ำเข้าพื้นที่ของตนเอง

หลังการดำเนินการ

1. พื้นที่การเกษตรร้อยละ 90 มีน้ำใช้ ทำให้ชาวบ้านสามารถทำนาได้ตลอดทั้งปี และสามารถลดค่า
ใช้จ่ายของ อบต. ในเรื่องค่าน้ำมัน และค่าดูแล ซ่อมบำรุงเครื่องสูบน้ำ ปีละเกือบ 1 ล้านบาท
2. ขจัดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับ อบต. นอกจากนั้น ชาวบ้านผู้สมทบที่ดิน ไม่รู้สึกเสีย
ประโยชน์ที่สูญเสียที่ดินบางส่วนไป เพราะได้รับประโยชน์จากระบบชลประทาน และไม่มี ความยุ่ง

- ยากเรื่องการจัดการกับเอกสารที่ดิน
3. เกิดความสามัคคี ร่วมมือกันในการทำงานระหว่างชาวบ้านกับ อบต.

อุปสรรคและการแก้ไขปัญหา

อุปสรรค	การแก้ไขปัญหา
1. ชาวบ้านไม่สนใจที่จะรวมกลุ่มเพื่อแสดงความต้องการให้แหล่งน้ำไหลผ่านพื้นที่ของตน มีเพียงชาวบ้านไม่กี่คนที่ริเริ่ม	1. อบต. จัดทำโครงการในพื้นที่ของชาวบ้าน ที่แสดงความจำนงเข้าร่วมโครงการก่อน เมื่อได้จัดทำโครงการอย่างเป็นรูปธรรม และมีผลงานแล้ว ชาวบ้านที่เหลือจึงเห็นประโยชน์และอยากให้ทำโครงการในพื้นที่ของตนเองบ้าง
2. อบต.ไม่มีงบประมาณเพียงพอในการจัดทำโครงการทั้งหมดพร้อมๆ กัน	2. จัดสรรงบประมาณเพื่อทยอยทำโครงการอย่างต่อเนื่องกันในแต่ละปี

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1. นายก อบต. ที่เคยเป็นกำนันตำบลศรีสำราญมาก่อน ทำให้มีความใกล้ชิดและได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านในตำบลมาก ซึ่งนายก อบต.ศรีสำราญเป็นผู้นำที่ตั้งใจ จริงจังในการทำงาน และมีศิลปะในการเจรจา จูงใจชาวบ้านให้เห็นประโยชน์ของโครงการ และมีการทดลองทำโครงการนำร่องเพื่อเป็นตัวอย่าง
2. ชาวบ้านผู้ริเริ่มที่ดินในพื้นที่รับส่งน้ำ มีน้ำใจให้ความร่วมมือกับประโยชน์ส่วนรวม
3. การสมทบงบประมาณอย่างต่อเนื่องของ อบต.

ความยั่งยืนในการดำเนินการ

อบต. มีแผนการที่จะดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ในปี 2547 อบต. มีแผนงานดังต่อไปนี้คือ
 - โครงการพัฒนาล่องส่งน้ำ (ขุดคลองส่งน้ำ ปรับปรุงคลองส่งน้ำ วางท่อส่งน้ำ) 6 แห่ง รวม 670,000 บาท
 - โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ (ขุดลอกบึงหนองนกโง่ แหล่งน้ำธรรมชาติ) 1 แห่ง รวม 50,000 บาท
 - ประสานงานและจัดให้มีกระบวนการสรรหาคณะกรรมการในแต่ละพื้นที่มาบริหารจัดการพื้นที่รับส่งน้ำ
2. ในปี 2548 อบต. มีแผนงานดังต่อไปนี้คือ
 - โครงการพัฒนาล่องส่งน้ำ (ขุดคลองส่งน้ำ ปรับปรุงคลองส่งน้ำ วางท่อส่งน้ำ) 3 แห่ง รวม 335,000 บาท
 - โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ (ขุดลอกบึงหนองนกโง่ แหล่งน้ำธรรมชาติ) 1 แห่ง รวม 50,000 บาท
3. ในปี 2549 อบต. มีแผนงานโครงการพัฒนาล่องส่งน้ำ (ขุดคลองส่งน้ำ ปรับปรุงคลองส่งน้ำ วางท่อส่งน้ำ) 3 แห่ง รวม 335,000 บาท

บทเรียนที่ได้รับ

การคิดการทำให้แก้ไขปัญหา ต้องคำนึงถึงพื้นฐานกายภาพของชุมชน และต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมบริจาค รับผิดชอบ รู้สึกเป็นเจ้าของ

แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

ชื่อ-นามสกุล	: นายประหลพ สมจิตร
ตำแหน่ง	: นายกองค์การบริหารส่วนตำบล
หน่วยงาน	: องค์การบริหารส่วนตำบลศรีสำราญ
ที่อยู่	: หมู่ 3 บ้านนามน ตำบลศรีสำราญ อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ
โทรศัพท์	: (01) 4704449
ชื่อ-นามสกุล	: นางทรรศวรรณ มาศขุนทด
ตำแหน่ง	: ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล
หน่วยงาน	: องค์การบริหารส่วนตำบลศรีสำราญ
ที่อยู่	: หมู่ 3 บ้านนามน ตำบลศรีสำราญ อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ
โทรศัพท์	: (01) 4633000

ประเภทของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	องค์การบริหารส่วนตำบล
สถานที่ตั้ง	หมู่ 3 บ้านนามน ตำบลศรีสำราญ อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ 36140
ขนาดพื้นที่	48.539 ตารางกิโลเมตร
งบประมาณรายจ่าย	3,697,156.16 บาท (ปีงบประมาณ 2543) 10.21% เงินเดือนและค่าจ้างประจำ 4.88 % ค่าจ้างชั่วคราว
งบประมาณรายได้	4,270,137.53 บาท (ปีงบประมาณ 2543) 1.30% จัดเก็บเอง 91.24% รัฐจัดเก็บให้
จำนวนพนักงานและลูกจ้าง	8 คน 3 คน พนักงานท้องถิ่น 5 คน ลูกจ้างชั่วคราว
จำนวนประชากร	5,136 คน
จำนวนครัวเรือน	1,002 ครัวเรือน
รายได้เฉลี่ยประชากร	20,000 บาท
ลักษณะของเมืองและ วิถีชีวิตประชาคม	ตำบลศรีสำราญ อยู่ห่างจากอำเภอคอนสวรรค์ ประมาณ 12 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม และใช้ทำการเกษตร ด้านทิศเหนือของตำบลมีลำน้ำสามหมัดไหลผ่านและมีบึงขนาดใหญ่ คือ บึงหนองนกโจ ซึ่งเป็นแหล่งอาหารอันอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ และยังมีหนองบึงอื่นๆ อีก 6 แห่ง มีแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเป็นฝาย 2 แห่ง บ่อน้ำตื้น 10 แห่ง บ่อโยก 3 แห่ง ส่วนทรัพยากรป่าไม้จะอยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ตำบลศรีสำราญมี 9 หมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพด้านการเกษตร ทำนา ทำสวน หลังฤดูเก็บเกี่ยวจะทำไร่และรับจ้าง มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ 6 แห่ง มัธยมศึกษา 1 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หอสมุดประชาชน 8 แห่ง มีวัด สำนักสงฆ์ 10 แห่ง สถานีอนามัยประจำตำบล 1 แห่ง